

המהדורה הדיגיטלית של הארץ - חודש ראשון ב-4.90 ש"ח בלבד נסו עכשיו

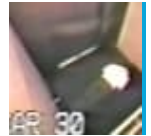
הכומר חש
מיכלאנג'לו
בכנסייה. ה

כל זמר, זמרת ולהקה
צריכים ללמוד מהאלבום של
ריטה

הרגע בו התממש הסיוט של
כל עובדי המשרדים בעולם

תרבות

גלריה

תרבות מוזיקה

תעלומת חייו ומותו של המלחין הנשכח לוי שער

הוא הלחין שניים משיריהם האהובים של "הפרברים" ו"הדודאים" וטיפח דורות של מוזיקאים שהעריצו אותו, אבל חייו היו רצף של תסכולים ואכזבות. בחודש שעבר נמצא המלחין לוי שער ללא רוח חיים בביתו בעפולה. כך בא אל סיומו אחד הסיפורים העצובים בתולדות הזמר העברי

שמור 10

16:00 13.09.2014

עופר אדרת | התראות במייל

מי שבאמת הכיר את לוי שער לא הופתע מהאופן הטרגי שבו הסתיימו חייו. בתחילת אוגוסט נמצאה גופתו של המלחין והמוזיקאי המחונן והנשכח בדירתו בעפולה. כוחות ההצלה דיווחו כי הוא שכב שם, ללא רוח חיים, במשך כמה ימים, בלי שאיש הבחין בכך. חוסר בהירות שורר סביב נסיבות מותו.

אשתו, לינה, נמצאה מחוסרת הכרה לצדו. מאז היא הספיקה להתאושש וכעת היא שוהה אצל קרובי משפחה, רחוק מעפולה. כואב לה לשמוע את המלים החמות שמרעיפים על בעלה המנוח, שהיה בן 81 במותו. "היא תוהה למה הוא לא זכה בחייו לשמוע את השבחים שנאמרים עליו אחרי מותו", אמר רון רובינשטיין, קרוב משפחתם.

לוי שער בביתו ב-1990. "ההרגשה כאילו אני נמצא בהסגר הרמטי"
צילום: רון רובינשטיין; צילום פרודוקציה: אילן אסייג

עוד כתבות בנושא

- כך נהפכה עפולה לחלוצה מוזיקלית 11.09.2014
- מת המלחין והמורה לוי שער 06.08.2014
- המלחין שנשכח מת כפי שחי - לבדו 06.08.2014

מיד עם פרסום מותו הוצפו עמודי פייסבוק של תושבי עפולה ושל עפולאים לשעבר בעשרות הספדים לזכרו של שער. דורות של תלמידים למוזיקה שעברו תחת שרביט המנצח שלו בבתי הספר בעפולה ובקונסרבטוריון העירוני שהקים שם זוכרים אותו כאדם יוצא דופן. הם תיארו מוזיקאי גאון ומורה לחיים, שהותיר בהם רושם עז שלא נמחק גם אחרי עשרות שנים. "רק מי שלמד אצלו יכול להבין את זה. מי שהחזיק מעמד

נוכח הדרישות המחמירות שלו הלך אחריו ולקח ממנו תכונות אופי שמלוות אותנו לכל החיים. סוג של מחויבות פנימית, שרק האיש הזה יכול היה לעורר, אמרה ג', תושבת עפולה לשעבר, שלמדה אצלו מוזיקה מכיתה ב' עד י"ב, וניגנה בתזמורת החליליות שהקים בעיר.

ג', מעצבת גרפית במקצועה, היתה בין האנשים היחידים שזכו להתקרב אל שער בשנים האחרונות, שבהן בחר להסתגר בביתו ולנתק את קשריו עם הסביבה ועם משפחתו. הקשר המקצועי שלהם, שהחל כשהיתה תלמידה שלו בבית הספר, התחדש לפני עשור כשעזרה לו להוציא לאור את ספריו, שפורסמו ברוסית.

לפני כמה חודשים הוא צילצל אליה עם בקשה מוזרה. "הוא רצה שאחזיר לו את אחד הספרים שכתב, שכלל הקדשה בעבורי", סיפרה. "הוא אמר שלא נשארו לו יותר עותקים מהספר הזה". היא לא הצליחה להבין איך אזלו כל העותקים מספרו, שרחוק היה מלהיות רב מכר. "אמרתי לו שברגע שאפתח את הארגזים בדירה החדשה אביא לו את זה", נזכרה. את התשובה שלו היא זוכרת היטב. "אם אחיה עד אז", הוא אמר לה.

הדודאים והפרברים - שי

בתחילת אוגוסט היא לקחה את הספר ואת בנה התינוק ונסעה לביתו של לוי - בית דירות ישן, עלוב ומדכדך למראה בצדו של כביש ראשי, שהכניסה אליו עוברת בחצר מוזנחת. כשדפקה בדלת איש לא ענה. "זה היה מוזר כי הוא לא איש שיוצא מהבית. צילצלתי לטלפון שלו, אבל לא שמעתי כל תזוזה בדירה. עשיתי סיבוב, חזרתי שוב וניסיתי עוד פעם - ללא מענה", סיפרה.

כמה שעות לאחר מכן פרצו כוחות החילוץ לדירה ומצאו את גופתו. האדם הראשון אליו צילצלו היה בצלאל קופרווסר, מנהל הקונסרבטוריון של עפולה, תלמידו לשעבר של לוי שער והאיש שירש אותו בתפקיד. "כשאני מחבר הכל יחד, אני מתרשם שזו סיטואציה שאדם כזה יכול היה להיות מובל אליה או להוביל אליה", אמר קופרווסר בהתייחסו לנסיבות מותו העגומות של שער.

לקראת חצות צילצל הטלפון בביתו של אחיינו של שער, רון רובינשטיין, באשקלון. נוסף על הקרבה המשפחתית הוא גם היה תלמידו של שער, מגיל שמונה עד סוף התיכון. "הייתי התלמיד הצעיר ביותר שנכנס לתזמורת הנוער", התגאה. "הוא הוזנח. כולם זכרו אותו, אבל מצד אחר לא הואילו בטובם לבוא לבקר אותו. שכחו ממנו. עם זאת, גם הוא ברח מהמציאות. זה כואב".

צילום: גיל אליהו

בצלאל קופרוסר, מנהל הקונסרבטוריון בעפולה ותלמידו של שער

עיר מנגנת

כואב ועצוב לקרוא לאחור את סיפור חייו ומותו של שער, סיפור שהחל בתקווה גדולה של ילד פלא שגדל במשפחה קשה במלחמת העולם השנייה, אך הצליח להתרומם והתגלה כמוזיקאי מחונן. סיפור של עולה חדש, שבגיל מבוגר עזב את מולדתו ועלה לישראל, התאהב בה, למד עברית על בורייה, העריץ את **נעמי שמר** ואת רחל המשוררת, והקים כאן את ביתו. סיפור של מורה קשוח ונערץ, שהחזיר את האהבה למוזיקה לאלפי תלמידים והפך עיר קטנה ורחוקה למעצמה מוזיקלית. סיפור שהסתיים באכזבה, בתסכול ובמפח נפש, של מלחין שרצה לקבל הכרה לאומית, אך לא הצליח לפרוץ מעבר לגבולות בירת העמק, הסתגר בדירתו הקטנה והתנתק מהעולם.

הוא נולד ב-1933 בשם ויליה שר וגדל בעיר הנמל אודסה. במלחמת העולם השנייה איבד את אביו, הופרד מאמו ונשלח לבית יתומים בטשקנט. אחרי המלחמה למד מוזיקה בפנימייה צבאית ובהמשך בקונסרבטוריון של אודסה ובלבוב. הוא ניגן בקרן יער בתזמורת הפילהרמונית של אודסה, וכתב מוזיקה ועיבודים.

ב-1956 הצטרף למפלגה הקומוניסטית. ב-1967, בעקבות מלחמת ששת הימים, נמשך לציונות והחליט לעלות לישראל. ב-1972, כשהיה בן 39, עלה לארץ עם אשתו. בארץ שינה את שמו ללוי שער - "שם של תימני", כפי שהעירה בחיך ד"ר גילה פלם, מנהלת מחלקת המוזיקה בספרייה הלאומית, שם נשמר בקפידה הארכיון של שער.

התחנה הראשונה שלו היתה מרכז הקליטה בטבעון. בהמשך, בחיפה, פגש את המלחין והמנצח נועם שריף והתרשם לטובה מהעשייה המוזיקלית בארץ. חיפה נשאה חן בעיניו בשל היותה עיר נמל, כמו אודסה שעזב. ואולם, את ביתו בחר להקים בעפולה, שם קיבל הזדמנות להקים תזמורת כלי נשיפה. בתוך זמן קצר השתלב בעשייה מוזיקלית ובחינוך. הוא הקים תזמורת חליליות, מקהלת מבוגרים ומקהלת ילדים ואת תזמורת הנוער לכלי נשיפה, שהיתה לגאוות העיר כולה. גולת הכותרת של פועלו היתה ייסוד הקונסרבטוריון למוזיקה של העיר, שאותו ניהל במשך כ-20 שנה.

צילום: רפרודוקציה : גיל אליהו

לוי שער

עשור לאחר הגעתו לעיר סיכם ראש העיר עפולה, **עובדיה עלי**, את תרומתו של העולה החדש וקבע כי שער היה אחראי ל"פריצת דרך, לשינוי בתפישה ובראייה של עפולה כמרכז חינוכי, תרבותי, כלכלי וחברתי של האזור". הוא סיפר כי "בעבודה ממושכה ורצופה הצליח שער להגיע להישגים ולאיכות המציבה את התזמורת העירונית שלנו כאחת הטובות בארץ".

התזמורת של שער זכתה להופיע במשכן נשיאי ישראל, בהיכל התרבות בתל אביב, בבנייני האומה בירושלים, וגם באירופה ובארצות הברית. "הוא היה מופע של איש אחד, שבעשר אצבעות עשה כאן מעשה חלוצי ממעלה ראשונה", אמר קופרווסר.

עפולה בניצוחו של לוי נהפכה ל"עיר מנגנת". כל תלמידי בית הספר עזריאלי, שבו לימד, ניגנו בחלילית. כך היה גם בבית הספר רמות שאליו עבר בהמשך. את המצטיינים שבהם הוא איתר ומשך לקונסרבטוריון ולתזמורת שהקים. "מי שלא היה בתזמורת, לא נחשב. בימים של החזרות, השכונה היתה מתרוקנת. נפש חיה לא היתה ברחוב", סיפר קופרווסר, שגדל בשיכון הפועלים בעפולה. "הוא היה אדם מלא עוצמה וכריזמה, שנישא בזכות על גלים של כבוד".

"לוי שער הצליח להפוך את החברות בתזמורת לגאוות יחידה. כל ילד שהסתובב בעיר עם נרתיק של כלי נגינה, בדרכו לבית המוזיקה, הלך עם ראש מורם ועם הרבה גאווה על חברותו בתזמורת", סיפר גדעון פורת, שניהל את המרכזים הקהילתיים בעפולה.

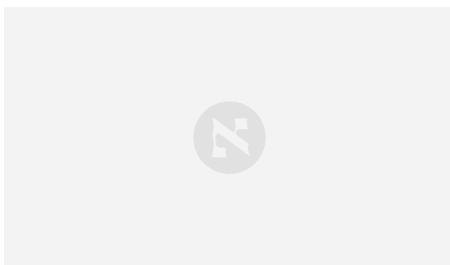
גם ממרחק של עשרות שנים, תלמידיו זוכרים את לוי שער כמורה יוצא דופן. נדב אסקרי היה נגן חצוצרה בתזמורת של שער מגיל 13 עד 18, בין 1988 ל-1993. "הוא היה איש נערץ ומוזיקאי בחד, שהפך עיר קטנה ללא מסורת של חינוך מוזיקלי, למעצמה בתחום. רבים מחברי התזמורת הגיעו משכונות המצוקה של עפולה, מבתים שלא דווקא דחפו את ילדיהם ללמוד מוזיקה. הוא הצליח לגרום לילדי העיר לשאוף לרצות להיות חלק מהתזמורת, שנהפכה לסממן יוקרתי בעיר", אמר.

פספוסים קטנים

אבל לא הכל היה הרמוני בחייו של שער. הצלחת המפעל המוזיקלי והחינוכי שהקים בעפולה הותירה מאחור את חלומו לפרוץ את גבולות העיר בזכות כישרונו כמלחין. אף שכתב עשרות יצירות, רק שתיים מהן זכו להצלחה. זה היה באמצע שנות ה-80, כששני צמדים איחדו כוחות לאלבום משותף: "הדודאים" ו"הפרברים". עשרה שירים נכללו בו. שניים מהם, שנהפכו לנכסי צאן ברזל של המוזיקה הישראלית, הולחנו בידי שער: "שי" למלים של רחל ("זכר ליל הסהר/ על חלקת המים/ זו תרועת האושר/ בעלות ימי...") ו"צל ומי באר" למלותיו של **יורם טהרלב** ("מי שרעב ימצא אצלנו פת של לחם/ מי שעייף ימצא פה צל ומי באר...").

הצלחתם היתה שיא הקריירה שלו כמלחין, אך כישלונו לרכוב עליה ולתרגם אותה להכרה גבה ממנו מחיר נפשי גבוה. רובינשטיין ניסה להסביר: "לוי לא ידע להיות פוליטיקאי. היום אנשים יודעים לשלב ולנתב את החיים שלהם בין הרמה המקצועית לפוליטית. הוא לא ידע לעשות את זה. הוא הכיר רק שפה אחת, שפת המוזיקה, וזה עצר אותו ומנע ממנו להתקדם".

ג', תלמידתו של שער, זוכרת כי לפני כמה שנים שמעה בקול ישראל את הביצוע של דאלארס היווני לשיר "שי". "הקריין אמר כי לא ידוע מי המלחין וכי כנראה זהו שיר עם יווני", סיפרה. כדי לתקן את הטעות היא כתבה מכתב לתחנת הרדיו וסיפרה להם שהמלחין הוא ישראלי וחי בעפולה. "נתתי להם את הטלפון שלו, והם ניסו להשיג אותו כדי להזמין אותו לאולפן, אבל בסוף משהו קרה, וזה שודר בלעדיו", סיפרה.

רון רובינשטיין, אחיינו של שער

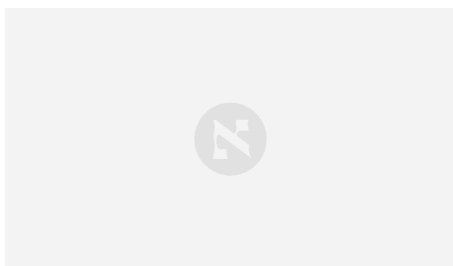
צילום: אילן אסייג

"שי" עשוי היה לזכות את שער בתהילה גדולה יותר לו קיבל את ההזדמנות לייצג את ישראל באירוויזיון. אבל גם כאן היה פספוס. השיר היה מועמד ב-1985 לקדם אירוויזיון, אבל, כפי שסיפר אורי הרפז מ"הפרברים", השיר נפסל "משום שהתווים שלו יצאו לאור (בעפולה), דבר שהיה אסור על פי חוקי התחרות". לדבריו, "עולה עולה" של **יזהר כהן**, שייצג בסוף את ישראל באירוויזיון 1985, נכנס לתחרות אחרי פסילתו של "שי". רובינשטיין נזכר באכזבתו של שער, ש"היה אמור להגיע ולנצח על התזמורת בבנייני האומה, אבל פתאום 'בום', זה נפל".

חייו של שער הורכבו מאוסף של תקריות מהסוג הזה, "פספוסים קטנים, שנהפכו למשהו גדול יותר וגרמו לכך שהרגיש פספוס כל חייו", אמרה ג'. "כמעט, ועוד פעם אחורה, ושוב כמעט... זה נאסף לאוסף מאוד מאכזב. לא הגיע לו, אבל ככה קרה. מה אפשר לעשות, אלה החיים", סיכמה.

להפוך ממהגר לאזרח

נעמי שמר היתה זו שלזכותה נזקפת הצלחתו של "שי". בתחילת שנות ה-80 שלח לה שער את הלחן שלו לשירה של רחל (שיר שהולחן בתקופות שונות גם על ידי מוני אמריליו ויהודה שרת). שמר, שהלחינה שירים פרי עטה של רחל ("כנרת", "בגני" ו"זמר"), העבירה אותו ל"דודאים". אחרי כמה שנים הם גילו אותו במקרה בין דפי התווים שלהם, ביצעו אותו, והפכו אותו לאחד מלהיטיהם.

שיר שכתב לוי שער לכבוד נעמי שמר

צילום: עופר אדרת

"כל הסיפור התחיל לגמרי במקרה", נזכר הרפז. "התווים ל'שי' היו אצל **ישראל גוריון** בתיק של הניטרה. באחד הערבים לפני ההופעה ראיתי את התווים האלה, התחלתי לזמזם את השיר וניגנתי אותו עם הניטרה. שלושתם התעוררו פתאום ומאוד התלהבו. אמרתי להם שזה השיר שנעמי שמר נתנה להם, אז הקלטנו אותו ויצא לנו באמת שיר ממש מוצלח".

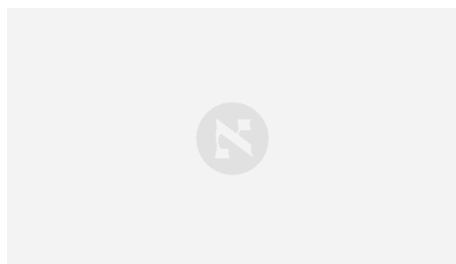
הגרסה של גוריון לסיפור דומה מאוד, אך עם הבדל קטן. "בני (אמדורסקי, חברו ל'דודאים', ע"א) תמיד לחץ על נעמי שמר שתכתוב חומר. לא היה קל להוציא ממנה שיר. אבל היתה לו השפעה עליה. יום אחד היא נתנה לו תווים, אמרה שזה נשמע לה יפה. בני נתן לי את זה, וזה ישב אצלי בגיטרה. לא התייחסתי לזה בכלל. ואז, כשחיפשנו חומר, הסתכלתי בתווים, התחלתי לנגן עם הניטרה, ראיתי שיש כאן מלודיה יוצאת מן הכלל. נתתי לאורי (הרפז), שישר התחיל לנגן על הפסנתר. זה היה פשוט מדהים. ישבנו ארבעתנו, עשינו קולות, ויצא השיר", סיפר.

מעודד מההצלחה, שער יצר קשר עם הרפז ושלח לו עוד כמה שירים שכתב. "בחרתי מתוכם את המנגינה שנראתה לי יותר מכל. השמעתי לחברי, ששוב הביעו הרבה התלהבות, והחלטנו להביא את המנגינה ליורם טהרלב שכתב את המילים, וכך נולד 'צל ומי באר'", נזכר הרפז.

את שער פגש הרפז רק פעם אחת, בהופעה בהיכל התרבות בעפולה. "לא הכרתי אותו אישית, אבל התחברנו מאוד למנגינות שלו", הוא אומר. "הוא היה אתי בקשר טלפוני, הציע עוד שיר, על רכבת העמק, אבל זה היה כבר אחרי שהקלטנו את הדיסק, ולא היה מקום לבצע שירים חדשים. אני חושב שהפסדנו מכך שהוא היה מתבודד. אם הוא היה גר יותר קרוב לתל אביב, לך תדע עוד כמה מנגינות כאלה היו זולגות לזמר הישראלי".

"לא הכרתי אותו אף פעם. רק את המוזיקה שלו", מוסיף גוריון. "הוא היה איש קצת מוזר. פעם שמעתי שהוא האשים אותי שאמרתי שהמנגינה לשיר הזה לא היתה שלו,

אלא רוסית. הוא כעס כל כך, למרות שבחיים לא אמרתי דבר כזה".

צילום: אלון רון

נעמי שמר

גם היום, 30 שנה אחרי שהוקלטו, שני השירים האלה מככבים בהופעות של הפרברים. "אני מרגיש עצב לא קטן. גם בשני השירים שכתב לנו יש המון עצב. אין הופעה שהם לא מבוצעים בה. הם נכס צאן ברזל. אנשים פשוט מתים עליהם", אומר הרפז. חברו לצמד, יוסי חורי, מוסיף: "קיבלתי צמרמורת כששמעתי שהוא נפטר. אני אפילו לא יודע ממה. אין הופעה בלי השירים האלה. אנחנו רק מציגים אותם, ואתה שומע 'ואוו' מהקהל!". וגוריון מסכם: "הוא בזבז כאן, כנראה".

אילו רק ידעו אז מה חוללו השירים האלה בנפשו של שער, כמה אושר ותסכול הסבו לו, אולי היה מקבל הזדמנות נוספת להלחין בעבורם. בארכיון המוזיקה שבספרייה הלאומית בירושלים שמורים שישה מכתבים שכתב שער לנעמי שמר, חמישה מהם בכתב ידו. עיון בהם מאפשר לשרטט את ההידרדרות הנפשית שלו. "האמת, שמזמן קברתי עמוק בלבי את שני השירים ועמם עוד שירים רבים מאוד, ועם כל השירים האלה גם את תקוותי הדקות להתבטאות עצמית בארץ ישראל", כתב לה בדצמבר 1984. "למדתי ליהנות מעבודה שחורה יום-יומית ומהצלחות קטנות של ילדייתלמידי... את הניסיון האחרון שלי לחזור לעולם האמנות הישראלית. כך אכן היה. מאז לא עשיתי דבר לקידום עצמי", כתב, אחרי ששמר בישרה לו על הצלחתו של "שי". "מכתבך הינו הפתעה גמורה ונעימה מאוד. בוודאי נעים עוד יותר לדעת שהשיר התקבל טוב על ידי הקהל", הוסיף.

במכתב ביקש שער את עזרתה של שמר בקידומם של לחנים נוספים פרי עטו. "אילו יכולת לחון את השיר 'רחל', היית עושה חסד גדול עמי. זהו השיר האהוב עלי ביותר מכל השירים שהלחנתי בישראל", כתב לה, בהתייחסו לשיר שכתבה רחל המשוררת והוא הלחין. "בשיר זה אני גם מאמין יותר מאשר בכל שיר אחר. שיר זה מלא רוח, אשר הביא אותי ארצה ובארץ הפך אותי ממהגר לאזרח, נתן לי תחושת שורשיות והשתייכות. אלמלא שיר זה, לא הייתי מטריח אותך, כיוון שאת בעיני רחל המשוררת של המוזיקה... הלא יש לי עוד שירים שראו דפוס אך לא ראו את אורות הבמה. אותם לא שלחתי לך", הוסיף.

את מצבו הקביל לזה של המלחין הסובייטי הנודע וסילי סולוביוב-סדוי. את אחד משיריו המפורסמים הגיש סולוביוב-סדוי ל"ועד איגוד המלחינים", שפסל אותו "פסילה טוטלית", כדברי שער. "לא ווקאלי, אלא אינסטרומנטלי. מרווחים גדולים מדי... איש לא יוכל לשיר לחן כזה. אלה הנימוקים", תיאר. שלוש שנים לאחר מכן, ב-1943, "בהזדמנות מקרית לחלוטין", כדבריו, "שר המלחין את השיר לפני החיילים בחזית. השיר נתקבל בהתלהבות והגיע אפילו לישראל. אילו רק יכולת לתת אותה הזדמנות ל'רחל' שלי, בטוחני כי לא היית נכזבת".

בסוף דצמבר 1984 שלח שער מכתב נוסף לשמר. גם בו הוא הודה לה על הסיוע שהעניקה לקידומו של "שיי". "שמעתי אמש את 'השיי' שלי ב'סיבה למסיבה'. ודאי שהייתי מאושר גם מהפתעה וגם מעצם העניין. לעולם לא אשכח את תפקידך בקידום השיר הזה, אם הוא יישאר היחיד, אשר חדר אל הבמה הארצית. תמיד אדע ואזכור, כי את עשית זאת. ואם ישנה טיפה של אמת באימרה 'המציל נפש אחד כאילו הציל עולם ומלואו' אזי את הדוגמה החיה לכך. אין גבול לתודתי לך, גבירתי. הלוואי ואוכל לגמול לך על כך. ואם יקרה הנס, ו'שיי' יהיה לי נקודת זינוק ויביא אחריו עוד שירים משלי - גם זה יהיה בזכותך, בזכות התערבותך בגורלו של 'שיי'".

שער לא פסק לנסות לקדם את יצירתו. לשווא. תשובותיה של שמר למכתביו, אם היו כאלה, לא נשמרו. אם נכונים הדברים שסיפר, הרי ששרף אותן יחד עם יתר הארכיון שלו. למרבה המזל, בספרייה הלאומית נשמרו יצירות פרי עטו וכמה ממכתביו.

ממכתביו אל שמר אפשר ללמוד רבות על התסכול שהלך וגבר בו. ביולי 1985 הוא כתב לה שוב. למכתב צירף ארבעה לחנים פרי עטו. "זה מוזר בוודאי ומביך במקצת. מדוע אלייך דווקא? במה את יכולה לסייע? הלא אינך פקידת חינוך או טלוויזיה. כל זה ברור לי בהחלט", כתב בפתח דבריו. "אין לי ציפיות מופרזות בנדון. פשוט הינך היחידה זה עשר שנים מבין אנשי האמנות בישראל שאליהם פניתי בנושאים שונים - היחידה אשר השיבה למכתבי, אשר הגיבה, אשר לא שתקה", ציין.

"עליתי מברית המועצות ביוזמתי... ירדתי לעפולה כדי לתרום כאן בתחום המוזיקה כיכולתי. מאז נמצא אני פה, אין כל אפשרות להתקשר אל האנשים במרכז הארץ ולקדם איכשהוא את מעשי. ההרגשה כאילו נמצא אני בהסגר הרמטי. הדרך היחידה ליצור קשרים היא מכתב. אך על המכתבים לא עונים. אינני בטוח, כי המצב הזה נורמלי, כאשר היוצר עובד עבודה שחורה בשטח, עושה דברים מלבד ליצירה, אשר נחוצים לא פחות מיצירותיו, ועקב העבודה ההיא נשאר מחוץ לחיי האמנות. ובכלל אינני מסוגל להסביר אף לעצמי את תופעה תרבותית חינוכית כאי תגובה מוחלטת למכתבים. אני עובד לא פחות מעשר שעות ביום. עוד לא קרה לי, שאשכח להשיב למכתב או אזלזל בכותב.

"אינני נער צעיר ומעמדי פעם היה די מכובד בעיר אודסה", כתב. "גם בעפולה אין לי טעם להתלונן, תודה לאל. אבל כאשר נכתבו עשרות שירים, ואין אל מי לפנות בבקשת ביצוע לפחות של אחדים מהם - זוהי בושה. באלף התנצלויות שולח אני אלייך את הלחנותי. אולי אחת מהן תמצא חן בעיניך ובהיותך נעמי שמר תוכלי לפלס לה דרך לביצוע פומבי. אודה לך על כך".

תזמורת החליליות שהקים לוי שער בעפולה, שנות ה-80. צילום מאלבום של תלמידיו צילום: עופר אדרת

שש שנים חלפו ובנובמבר 1991 הוא כתב לה שוב: "פעם הפכתי עולמות בעפולה. זכיתי לשבחים, נשאו אותי על כפיים, תזמורות שלי הופיעו אצל נשיא המדינה, במוזיאון תל אביב, בבנייני האומה. זאת כשהייתי עולה חדש. אולם לכל דבר, הבא לעולם הזה, יש גם סוף. סופי היה מהיר והחלטי עד להפליא. כעת אני לא עושה דבר בתחום יצירת המוזיקה. לבית ספרי כאן בא אני כסומנמול (סהרורי), מעביר את שש השעות ויודע, כי עבר עוד יום, אשר קירב אותי לגמלאות".

את ביקורתו הפנה אל פרנסי העיר עפולה: "אין שם עם מי לדבר ואין על מה לדבר. הם אינם מבינים ואינם צריכים אותי עם רעיונותי המוזרים והמפריעים להם לחיות את חייהם השקטים, מפריעים להקריב כל דבר, כל רעיון, תרבותי, חינוכי, מקצועי, לפוליטיקה... החלטתי לא לעסוק בפוליטיקה. מפלגתי תהיה מפלגת המוזיקה, כי אני חי בעיירה קטנה, קרתנית ומחוספסת. כמה גדולה היתה טעות! כמה עמוק היה המשגה!! איזו אשליה היא הסתמכות על המלה היפה דמוקרטיה!!! אם אינך שייך למפלגה כל שהיא בעירנו - אינך שייך בכלל ליישוב. אתה זר, אתה פורש, מומר. ואם להוסיף, כי גם בתחום המוזיקה לא מצאתי לי חברה, אזי התמונה ברורה... מי צרך אותי פה עם מכתבי הטורדניים?"

את המכתב האחרון בסדרה, ששמור אף הוא בספרייה הלאומית, שלח שער אל שמר בנובמבר 1993 ובו כתב: "השנה אינני מורה עוד, כי אם פנסיונר, גמלאי. כעת יש לי יותר פנאי ופחות תקוות לעתיד. בגילי בכלל לא מקובל לחלום על עתיד. יותר מתרפקים על העבר. אולם גם בעבר אין לי על מה להתרפק. בילדותי לימדוני להיות שקט וצנוע. אם תעשה משהו הראוי לתשומת הלב, אמרו לי, 'ישימו לב עליך. אל תדעג. היה צנוע, ועל תבלוט בשטח' (השגיאות במקור, ע"א). זאת עשיתי. הגעתי לעפולה, ניסיתי להעירה מתרדמתה. לא הצלחתי. השעות היפות ביותר שלי בעפולה היו השעות עם שיריך ברדיו ובטלוויזיה וליד הפסנתר עם ספרייך".

למכתב צירף שער שיר שכתב לכבוד של שמר, ושמו "משאלת סוד": "לא סתם מלחין או משורר. את - נעמי שמר/ ונשמתך - נשמת ארצנו החמה./ יצירתך, שיר-אומר או

שיר־זמר -/ ניחוח סתיו ופני כנרת הימה./ את מזרימה נהר צלילים אל תוך לבנו,/ נהר שופע עדינות ואהבה,/ פרחים, גשמים שלל נופי ארצנו/ וחום נשי, כחום לוחט של ערבה/ ומלותייך מלטפות את רוח צלילייך,/ בנים, בנות - פרי אהבה של אם אחת.../ לקוד קידה ברגש לפנייך - משאלת־סוד שלי. התקבלתי זאת את?"

צילום: רחל הירש

צמד "הפרברים"

"לא רציתי ולא יכולתי לשלוח לך את השיר אז", הוא כתב לשמר. "פחדתי, שלא יראה יומרני מדאי (כך במקור, ע"א), שאינו ראוי לך ברמתו. גם העברית מפחידה אותי. אני מודע היטב לבעיה העברית. אבל אין לי פה עם מי לכתוב. כך שניסיונות לחבר תמלילים אצלי אינם אלא אילוץ של המצב הקיים. על כל פנים... עם צאתי לגמלאות והסתגרות כמעט מוחלטת בביתי בעפולה, חזרתי אל השיר הזה במקרה לגמרי... מצאתי אותו אחרי שנשכח לגמרי. הפעם מעז אני לשלוח לך את דחף לבי בתקווה, כי לא יפגע בך חלילה ולא יעליב. אבל אם הוא יחמם ולו במעט את לבך ויעלה חיוך דק על שפתייך, תהיה זו שמחתי".

ממורמר, בודד ומנותק

המציאות היתה מורכבת יותר מהאופן שבו חווה ותיאר אותה שער. בכירים בעבר ובהווה בעיריית עפולה מספרים כי לצד היותו איש מקצוע מהמעלה הראשונה, הוא היה קשה אופי, חמור סבר שדרש והפגין משמעת ברזל, וסירב להתאים עצמו ל"רוח הזמן". "האופנות משתנות ומתחלפות, ושער התקשה לעמוד בהתפתחות ובסדרי העדיפויות המשתנים של בני הנוער", אמר גדעון פורת. "היה לו קשה עם השינויים של הזמן, המודרניזציה, ההתפתחות, ועם העובדה שבני הנוער כבר לא הסתפקו בתזמורת וחיפשו אלטרנטיבות. ככל שהתקדמו השנים נוצרו עוד פעילויות אטרקטיביות לבני הנוער. הם החלו להסתכל ימינה ושמאלה, למשל לכיוונים של ג'ז, חברות זמר. שער היה צריך להיאבק ולהתפשר יותר כדי להשאיר אותם אצלו בתזמורת. היה לו קשה עם זה".

קופרווסר מוסיף: "לוי מצא את עצמו במצב דומה לזה של ילד דומיננטי בבית, שאליו הצטרפו פתאום עוד אחים. פתאום לא כל תשומת הלב הופנתה אליו. פתאום נכנסו עוד אנשים לזירה. פתאום השכונה כבר לא התרוקנה בימים של החזרות של התזמורת... זה היה כדור שלג, שהתחיל להתגלגל ואף אחד לא עצר אותו. הוא טיפס גבוה ולא מצא את הסולם לרדת ממנו".

אחת מנקודות השבר שלו היתה באוקטובר 1989. נבחרת ישראל בכדורגל שיחקה נגד קולומביה והיתה קרובה לשחזר את חלום ההשתתפות במונדיאל. רצה הגורל, והמשחק נפל על היום שבו נערכה חזרה של התזמורת. שער לא נענה לתחנוניהם של בני הנוער, שביקשו לוותר על החזרה כדי לצפות במשחק, והתאכזב כשחלקם העדיף להישאר בבית. "קשה היה לו להרפות או קצת לשחרר מהמשמעת הרוסית או הקומוניסטית", אמר פורת. "אבל מה לעשות, היינו חייבים ללכת עם רוח הזמן. אנחנו לא יכולים להניד לבני הנוער, שאין להם שום דבר מלבד התזמורת של לוי שער. הוא כעס עלי, ולא הבין איך אנחנו לא משמרים את התזמורת כשמורת טבע".

הדודאים והפרברים - צל ומי באר

"הוא היה פדנט ברמה שלא תתואר", הוסיפה תמי קסלר, שניהלה במשך 23 שנה את היכל התרבות של עפולה. "לימים הבנתי, שאין טעם לעמוד נגדו ושצריך לעשות הכל כדי להביא אותו למצב שאפשר יהיה להתחבר אליו כדי לנצל את המקסימום של היכולות שלו בלי להימצא אתו על בריקדה".

באוטוביוגרפיה שפירסם בשנת 2000 ברוסית ונקראה "הזר", תיאר שער מסכת של פוליטיקה פנימית, פקידי עירייה שהתרבות לא היתה בראש מעייניהם, ומשרד חינוך אטום, שהתנהלותו פגעה בו. בתגובה הוא ניתק את יחסיו עם הרשויות. כל ניסיון למחווה מצדן נגמר בכאב. למסיבת הפרידה שערכו לו עם יציאתו לפנסיה לא הגיע. גם את היוזמה להעניק לו את התואר "יקיר העיר" דחה. כשניסו לארגן לו אירוע לכבוד יום הולדתו ה-80, דרש לבטל אותו ברגע האחרון. "הוא הסתגר עם כל הכאב והצער בדלת אמותיו. זו היתה בחירה שלו", אמר פורת. "הוא היה ממורמר מאוד. ניסיתי ליצור אתו קשר, דיברתי אתו בטלפון, אבל הוא נשמע רדוף מאוד והרגשתי שאני לא יכול לתקשר אתו", אמר המוזיקאי נדב רובינשטיין, בן טיפוחיו של שער.

בשנים האחרונות מיעט שער לצאת מהבית. את עפולה כינה "החור". "לפני כן עוד הייתי רואה אותו ואת אשתו מטיילים לפנות ערב", סיפרה קסלר. "זו היתה כרוניקה של מוות ידוע מראש. הוא היה ממורמר, בודד מאוד ומנותק. יכול להיות שהיינו צריכים לחשוב אחרת כדי להגיע אליו. מבחינתי, זו תחושה של החמצה גדולה מאוד. זו דמות טרגית מאוד".

את שער היא מגדירה כ"נון קונפורמיסט", שהתרחק במכוון מהברנז'ה. באחד ממכתביו לנעמי שמר העיד שער על תכונתו זו: "ישנם אנשים היוזעים לדבר יפה בכל מקרה, לבדר ולהעסיק דיבור בלי ערף בבדיחות וצי'זבטים. כאשר אני צריך - חייב - לעשות כן, לשוני נדבקת לחיך וזהו זה".

אולי מסיבה זו הוא בחר להלחין את שיריו של רון אדלר, משורר צעיר ומיוסר, יליד קרית ביאליק, שהתאבד בשירותו הצבאי, ב-1976, כשהיה בן 19. לאחר מותו גילו הוריו את שיריו, והוציאו לאור מבחר מהם בשני ספרים: "בשם כל הכאבים" ו"ממחר אקטוף ענן". באופן חריג יחסית, הם זכו להצלחה ולשבחים רבים ופורסמו בכמה מהדורות.

"לוי מצא אותם, בחר כמה מהם, ויצר אתנו קשר כדי לקבל אישור להלחין אותם", סיפרה ארלט, אמו של רון. בספרייה הלאומית שמורים התווים שכתב שער לשלושה משיריו של אדלר: "בפגשי אותך שם", "אולי הייתי צריך" ו"אהבי אותי אהבה". ארלט אדלר אהבה את התוצאה, אך התאכזבה מהעובדה שהשירים לא הוקלטו ולא הושמעו ברדיו. "רצינו שהם יקבלו יותר ביטוי, כדי שיידעו יותר על רון. אבל לא כל כך השמיעו אותם. רק פעם או פעמיים, במסגרת ערבי שירה שאירגנו. זה לא הלך. לא תמיד יודעים את הסיבה של הצלחה של שיר".

שער הלחין גם כמה משיריה של המשוררת רבקה פז, שחיברה את "רכבת העמק". כולם נשמרים במחברות תווים בכתב ידו בספרייה הלאומית. "כלנית, כלנית נהדרת, מה תרכיני כל כך הכותרת" הוא שמו של אחד מהם. ברשימה נמצאים גם "שנה צעירה", "פורים המבדח" ו"מכבים". "בשיחות משפחתיות הוא אמר לי: 'קח את ההקלטות והלחנים האלה, תעשה מזה כסף, בתור איש שיווק ומכירות'", סיפר אחיינו, רובינשטיין. "היו לו הרבה שירים במגירה. אולי עוד נעשה מהם משהו".

האוטוביוגרפיה של שער, "הזר", מכילה כ-600 עמודים. רק שני עותקים ממנה שמורים בספריות ברחבי הארץ, אחד בספרייה הלאומית והשני ביד ושם. לצד התסכול המקצועי הוא מספר שם על כאב רב שחש גם במישור המשפחתי. "הספר כתוב היטב והקריאה בו סוחפת. אבל בסופו של דבר זה סיפור מאוד עצוב", אמרה ד"ר יעל הרוסי, לשעבר המפקחת הראשית של משרד החינוך להוראת רוסית.

בפתח הספר כותב שער את סופו: "בספר הזה יש הכל: הקסם שבילדות והסבל שבאובדן... המורכבות של השיח האנושי, האהבה העמוקה למולדת והכאב החודר של הניכור, החיפוש אחרי הדרך החדשה והתקוות הנכזבות. אבל אין דבר יותר מייסר מההתפכחות המאוחרת, ההכרה בחוסר הצורך והבדידות האפלה".

תגובות

הוסיפו תגובה

פתח את כל התגובות

מהאחרונה לראשונה ▼

- 9 לוי שער המקים היה מורה שלי בבית ספר רמות. איך אהבתי אותו.
נעמי | 20.10.2014 11:43 | 0 תגובות | 0 ק"י
-
- 8 ישראל מפנה עורף לאמניה
יהלי | 14.09.2014 08:37 | 7 תגובות | 1 ק"י
-
- 7 לאיש, מן הסתם, היתה בעייה עם גישה לחיים (attitude).
יניב | 14.09.2014 00:26 | 3 תגובות | 2 ק"י
- ← אתה כל כך צודק, הבעיה היתה גישה
תלמידה לשעבר | 15.09.2014 07:12 | 1 תגובה | 1 ק"י
-
- 6 באמת כתבה חשובה ונוגעת. אבל פרט קטן לא ברור לי - תענה לי בפרטי
עופרקה, אני רק שאלה | 13.09.2014 18:40 | 3 תגובות | 3 ק"י
-
- 5 תודה על הכתבה, יהי זכרו ברוך (ל"ת)
נעה | 13.09.2014 11:25 | 5 תגובות | 0 ק"י
-
- 4 מאמר יפה ועצוב. (ל"ת)
יוני | 12.09.2014 22:56 | 5 תגובות | 0 ק"י

לעופר אדרת 3

7 תגובות | 1 לייק

פרץ מאולגה | 12.09.2014 21:15

סיפור טרגי 2

1 תגובה | 0 לייקים

קוראת | 12.09.2014 21:04

יהי זכרו ברוך. (ל"ת) 1

16 תגובות | 0 לייקים

נתן | 12.09.2014 18:07

הכתבות המומלצות באתר

זה קרה לפני 20 שנה בדיוק! טוב, לא בדיוק. בערך. אל תהיו קטנוניים

התחזית ליום חמישי: הסערה תחלוף, אולם עדיין ייתכנו גשמים מקומיים

ממשלת בריטניה איבדה ממשילותה בגלל כאוס הברקזיט: הפרלמנט צבר כח חסר תקדים

נס הילודה הישראלי: החילונית המשכילות והמבוססות יולדות יותר

הרשמה לניוזלטר

מחברים לעולם התרבות, הבידור והפנאי? הירשמו כעת לעדכון היומי

הכנס אימייל

הרשמה

ברצוני לקבל ניוזלטרים, מידע שיווקי והטבות

עוד כתבות מומלצות

יום בחיי עורכת דין שלא משחיתה את מערכת המשפט, אלא משפרת
סיון קלינגבייל |

חיים על הגדר: מסע לאורך תוואי החומה של טראמפ
גרדיאן | 13

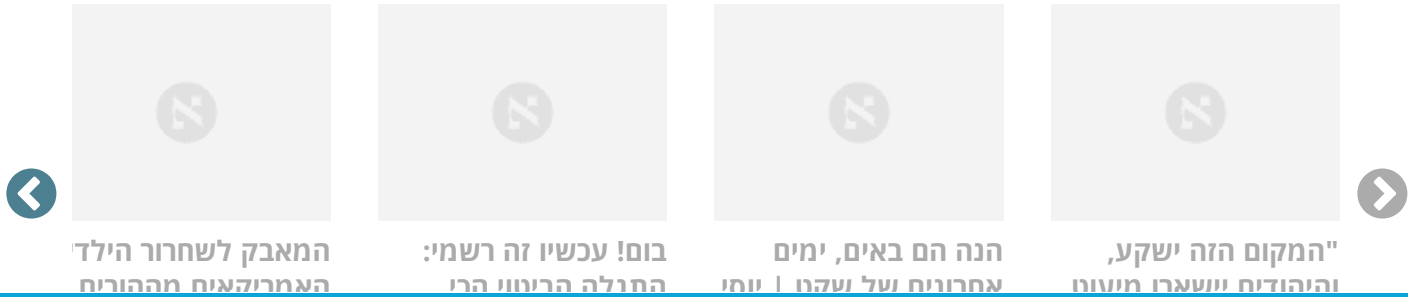

נטל הטיפול בכלב שאיננו אוהבים הפך בלתי נסבל. זה מוסרי להרדים אותו?
 יענה גונן |

מים, אש והמון כסף: יעקב אגם קיבל 336 אלף שקל עבור ייעוץ לשיפוץ
 נעמה ריבה | 36

כתבות שאולי פספסתם

המאבק לשחרור הילד
האמריקאים מהבורח

בום! עכשיו זה רשמי:
התגלה ברטווני הכי

הנה הם באים, ימים
אחרונים ועל נשקו | עומי

"המקום הזה ישקע,
ובהיבדלים יישארו מיטות

מערכת | הנהלה | אודות הארץ | דרושים | צור קשר | **עשה מינוי** | ביטול מינוי דיגיטלי | שאלות ותשובות
| **פרסם אצלנו** |

<p>חיבור מינוי דיגיטלי </p> <p>עדכונים במייל </p> <p>קנה מינוי דיגיטלי </p> <p>קנה מינוי לעיתון </p> <p>פרסם אצלנו </p> <p>לפרסום בעיתון </p> <p>שירות למנויים </p>	<p>עכבר העיר</p> <p>מה עושים היום? ט"ו בשבט 2019 הופעות בינלאומיות בישראל מדור ילדים אטרקציות לילדים טיולים לשבת מה עושים עם הילדים בסופ"ש? הופעות היום מבשלים עם ילדים הצגות לילדים מופעי סטנדאפ מתחמי ג'ימבורי ברחבי הארץ</p>	<p>כלים שימושיים</p> <p>המייל האדום מדיניות פרטיות חלון מבזקים ארכיון הארץ דיוור הארץ כל כותרות היום צור קשר מודעות אבל תנאי שימוש מינוי הארץ מינוי לעיתון מידע למנויים כנסים נגישות</p>	<p>מדורים</p> <p>חדשות סרטים מומלצים מזג אוויר אוכל מסעדות מומלצות ספרים סרטים דעות תרבות ספורט בחירות 2019 סקר בחירות</p> <p>Haaretz.com Israel election 2019 Jerusalem - Snow Syria - U.S. soldiers killed Syria's Assad Maher - Trump Trump - Israel - NATO Middle East Israel news</p>
		<p>שיתופי פעולה</p> <p>פנסוס טיולים בית אבי חי גם לכיף יש גבול בחסות מפעל הפיס דיגיטל</p>	<p>TheMarker</p> <p>שוק ההון חדשות גלובל נדל"ן</p>

ו יונגווי טנטו	TechNation
- SUPERMARKER	MarkerWeek
צרכנות פיננסית	מגזין TheMarker
אופנה	TheMarker Women
הריון ולידה	דין וחשבון
משפחה	מדיה ופרסום
כל העיר ירושלים	עסקים קטנים
כלבו חיפה והצפון	צרכנות
כאן דרום אשדוד	קריירה
צומת השרון כפר סבא	רכב
השקמה חולון	TheMarker TV
ערים רחובות	כנסים
	Cafe

Finance

ת"א 35

ת"א 125

מניית טבע

מניית בזק

חדשות, ידיעות מהארץ והעולם - הידיעות והחדשות בעיתון הארץ. סקופים, מאמרים, פרשנויות ותחקירי עומק באתר האיכותי בישראל

© כל הזכויות שמורות להוצאת עיתון הארץ בע"מ